

Obklíčení a ničení nepřátelských uskupení

Generálmajor doc. Václav Matička, CSc.

Sledujeme-li otázku obklíčení a ničení nepřátelských uskupení v teorii (v řádech, směrnících, ve vojenské odborné literatuře) i v praxi (v přípravě velitelů a štábů), můžeme zjistit, že došlo k podstatnému sjednocení názorů na hlavní problémy tohoto druhu bojové činnosti, zejména v útočné operaci.

Hlavní z nich mohli bychom shrnout zhruba do těchto závěrů:

I když hlavním druhem bojové činnosti v útočných operacích jsou jaderné údery a rychlý útok vojsk na několika nejkratších směrech ke splnění konečného cíle operace, obklíčení a ničení zůstane nejen dalším možným, ale mnohdy i velmi účelným a efektivním způsobem plnění dílčích úkolů v operaci.

Může k němu docházet při spojování různých forem manévru a způsobů bojové činnosti, když síly a prostředky nepřítele budou rozmístěny na poměrně malých prostorech, **kdy však je nebude možno zničit jen jadernými údery, ve střetném sražení (boji) nebo v útoku z chodu** (ať již proto, že budou k dispozici jen omezené prostředky jaderných zbraní nebo jejich použití se ukáže neúčelným z jiných důvodů).

Obklíčení bude účelné tehdy, když průběh fronty nebo těžko dostupné terénní prostory v týlu či na jednom boku nepřátelské sestavy vytváří výhodné podmínky pro obchvácení, případně „přitisknutí“ nepřítele k překážce (jako jsou těžko průchodné horské a zalesněné prostory, jezera a močály, velké řeky, moře apod.).

K obklíčení nepřátelského uskupení může dojít **v průběhu útočných operací** v důsledku jaderných úderů a útoku vlastních vojsk na sbíhavých směrech, při vyjití do boku a týlu nepřítele a při odříznutí ústupových cest jeho uskupení.

Také při **střetnutí s nepřátelskými operačními nebo strategickými zálohami, nebo při odrážení jeho protiúderných uskupení** může dojít k obklíčení nepřítele a to i ve velmi složité situaci (kdy např. části vojsk prvního sledu operačního svazu budou nuceny dočasně přejít do obrany na dosažených čarách, kdy ale sousední operační svazy (svazky) budou úspěšně rozvíjet útok a vyjdou nepřátelskému uskupení do boku a hlubokého týlu).

Obklíčení bude možné také tehdy, **když se nepřítel bude snažit udržet za každou cenu důležité operační nebo strategické objekty (prostory).**

Rovněž **při úspěšném pronásledování nepřítele**, kdy tempo odchodu jeho hlavních sil bude nižší než postup našich souběžně pronásledujících vojsk, bude možno nepřítele obklíčit (nebude-li ovšem schopen provést proti našemu manévru jinou rozhodnou odvetnou akci).

K obklíčení nepřítele může docházet i **v obranné operaci**, kdy svazky provádějící protiúder do jednoho nebo obou boků hlavního nepřátelského útočícího

uskupení proniknou rychle do jeho týlu a kdy čelně poutající vojska nedovolí nepříteli rozdrobit vlastní bojové sestavy.

I když vyjmenované podmínky pro obklíčení se mohou v soudobých operacích vyskytovat poměrně velmi často, neznamená to však, že i v uvedených podmínkách budeme nepřátelská uskupení převážně obklíčovati a ničit. Nebude tomu tak z několika důvodů. Obklíčení vyžádá si totiž vždy určitých sil a prostředků (a někdy i značných), jichž nebudou moci použít pro určitou dobu pro rozvíjení útoku do velké hloubky. To je však základní požadavek pro úspěch v soudobých útočných operacích. Nepřítel při používání jaderných zbraní může snadno a velmi úspěšně čelit našemu manévru na obklíčení, neboť jeho vojska jsou vysoce pohyblivá, manévruschopná a mají mohutnou palebnou i údernou sílu. Nepřítel se brání a útočí zpravidla v bojových sestavách rozmístěných na značně velkých prostorech.

To jsou hlavní nevýhody a těžkosti, které značně omezují možnosti obklíčovati a ničit nepřátelské uskupení i v dříve uvedených podmínkách.

* * *

I když v soudobých podmínkách může být obklíčení a zničení nepřátelských uskupení jeden z velmi důležitých úkolů k dosažení cíle operace pozemních vojsk, **nepoužíváme pro ně názvu „operace na obklíčení a zničení“**, jak tomu bylo dříve. Vyplyvá to ze skutečnosti, že při velkém rozmachu soudobých operací zůstane obklíčení vždy více nebo méně jen dočasným jevem, v němž nebudeme zpravidla vázat většinu sil a prostředků útočících vojsk.

Ve spojení s touto skutečností se někdy diskutuje otázka, zda je tedy nutné a reálné plánovat předem obklíčení a ničení nepřátelských uskupení v soudobých operacích. Často se zdůrazňuje, že k obklíčení nepřítel může docházet právě v takových případech, kdy se vůbec nepředvíдалo nebo nedalo předpokládat. K takovým případům může docházet, zvláště pokud půjde o taktická a menší takticko-operační uskupení. **Obklíčení a ničení důležitého operačně strategického uskupení bude však muset být vždy plánováno předem.** Je to proto, poněvadž takového obklíčení zúčastní se zpravidla síly a prostředky dvou nebo i více operačních svazů. Jejich palebné údery a manévry na obklíčení bude nutno plánovat podle jednotného zámyslu, sladit je co do cíle, místa i času.

Obklíčení mělo by se však předvídat i tehdy, půjde-li o ničení uskupení menšího významu a rozsahu (např. když v úkolu sice nebude přímo nařízeno ničit nepřítel obklíčením, kdy ale bude ukázáno, že v určitém období operace dojde k ničení nepřítel společně se sousedy, druhými sledy, se zálohami apod.). Předvídaní obklíčení v takovém případě by mělo být předmětem organizace součinnosti (jednou z probíraných variant).

V současné době teoretické závěry shodují se dále v tom, že **vzhledem k charakteru bojové činnosti nebude vždy možné ani nutné vytvářet souvislý vnitřní kruh obklíčení.** Vyplyvá to ze skutečnosti, že rychlého obklíčení bude možno dosáhnout především jadernými údery, rychlým proniknutím tankových divizí (tankové armády) do boků a týlu nepřátelského uskupení, ovládnutím a přehrazením cest možného odchodu předsunutými oddády a vzdušnými výsadky. Na některých cestách možného odchodu nepřátelského uskupení lze kromě

toho vytvářet pásma překážek a ničení, úseky chemického a radioaktivního zamoření, ženijních zátarasů apod.

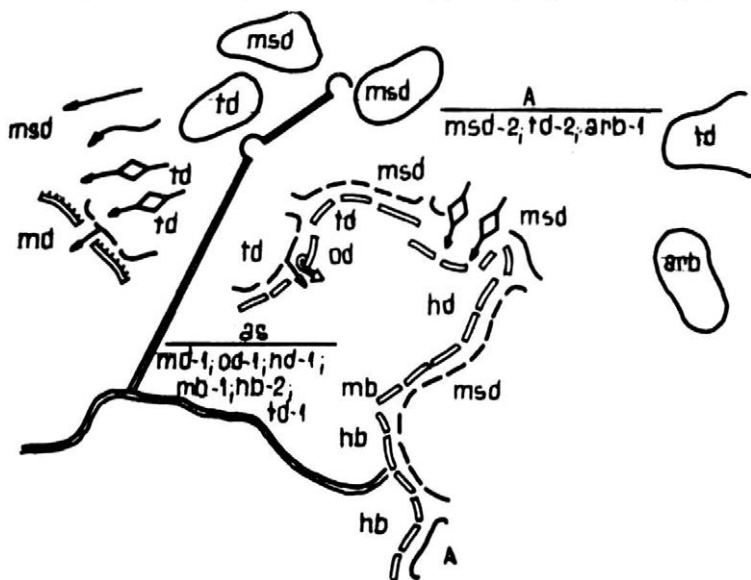
Pokud se týká charakteru **bojové činnosti na vnitřním kruhu (frontě) obklíčení**, právem se zdůrazňuje **nutnost současného ničení a manévru na obklíčení**.

Základem úspěchu pro obklíčení bude zničení prostředků jaderného napadení nepřítele (uvnitř i vně obklíčení) a rychlý, smělý manévr z několika různých směrů k silným, pokud možno současným úderům do boku a týlu nepřátelského uskupení. To ovšem neznamená, že velmi důležitou úlohu v této době nebudou mít i ty směry a prostory, kde naše vojska budou nepřítele současně poutat anebo kde budou z místa odrážet jeho údery vedené do boků útočících svazků s cílem umožnit vyvedení hlavních sil nepřítele před dokončením obklíčení.

Vedle zničení prostředků jaderného napadení se právem zdůrazňuje **nutnost převahy v manévru obklíčujících vojsk. Ponechání na místě kterýchkoliv sil a prostředky po delší dobu přinášejí výhody především obklíčovanému nepříтели**. Vytváří mu výhodné podmínky jak pro jaderné údery, tak i pro přeskupení a rychlý manévr na vnitřní frontě. Zkušenosti z operační přípravy našich velitelů a štábů ukazují, že právě tato zásada nebývá vždy správně chápána, tím méně realizována.

Důsledky nerespektování této zásady ukazuje dále uvedený příklad:

V jednom operačním cvičení nedošlo k obklíčení nepřátelského uskupení (v síle do tří svazků), ačkoliv jak konkrétní situace pro ně vytvořila skutečně velmi výhodné podmínky tak i velitel se včas pro tento způsob zničení nepřítele rozhodl. Hlavním důvodem, proč řídící cvičení vytvořil další situaci v níž se „západnímu“ podařilo plánovitě vyvést obklíčované uskupení v plné bojeschopnosti, byla skutečnost, že „východní“ více než 24 hodin se nerozhodl k žádnému rozhodnému manévru palbou ani silami a prostředky a naopak chtěl ničit nepřátelské uskupení v té sestavě, jaké byl (viz **náčrt 1**). K manévru

(čelnímu úderu) se rozhodl „východní“ pozdě — až když nepřítel vojska vedl.

Pokud se týká charakteru **bojové činnosti na vnějším kruhu (vnější frontě) obklíčení**, také zde nepůjde o vytváření souvislého kruhu (příp. jeho částí) nebo nějaké souvislé fronty obklíčení ve statickém pojetí.

Zde půjde především o rozhodný boj s nepřátelskými prostředky jaderného napadení operačně taktického určení, o rozbití operačních, případně strategických záloh a o boj s letectvem nepřítele, který bude soustřeďovat svoje úsilí především proti našim vojskům útočícím na směr hlavního úderu operačního svazu.

Na vnější frontě obklíčení bude proto nutno energicky rozvíjet útok ve vysokém tempu do hloubky nepřátelské sestavy, zejména tankovými svazky (TA), ničit jadernými a chemickými zbraněmi operační zálohy nepřítele v prostorech jejich soustředění, při přesunech a přeskupování a nedovolit jim vytvářet protiúderná uskupení. V případě, že se nepříteli přesto podaří vytvořit protiúderná uskupení, bude nutno je ničit, především ve střetném sražení jadernými zbraněmi a rychlým útokem vojsk ihned po jaderných úderech. Důležité budou také údery na nepřátelská letiště, kde budou umístěny nosiče atomových pum a kde budou základny dopravního výsadkového a dopravního zásobovacího letectva.

* * *

Důležitým problémem při obklíčení zůstává **vyčlenění nutných sil a prostředků k likvidaci nepřátelského uskupení a určení dostatečných sil a prostředků k rozvíjení útoku do hloubky nepřátelské sestavy**. Vycházíme-li ze zásady, že jen rozhodný útok vedený v rychlém tempu a do velké hloubky zabezpečuje úspěch v soudobých operacích, bude třeba vždy přednostně realizovat opatření, která zabezpečí přenesení hlavního úsilí vojsk do operační hloubky. **Proto nebude zpravidla možné použít k obklíčení a zničení nepřátelského uskupení většiny sil a prostředků útočících vojsk**. Na druhé straně však je třeba zdůraznit, že bez vyčlenění potřebných sil a prostředků obklíčení a zničení bojeschopného nepřátelského uskupení nedosáhneme.

Často se setkáváme s názorem, že **lze obklíčovati a zničit nepřítele i při stejných a někdy i slabších silách pozemních svazků**. Je nesporné, že zejména převaha v jaderných zbraních a v ostatních palebných zdrojích dává v soudobých podmínkách útočníkovi tuto možnost. Také kvalita vojsk, jejich převaha v manévruschopnosti a v úderné síle, převaha v průzkumu a zjišťování cílů, může podstatně kompenzovat rovný anebo dokonce nevýhodný poměr v pozemních svazcích při obklíčování.

Nelze však souhlasit s takovým řešením, kdy pro obklíčení a zničení se vyčleňují stejné síly jako má nepřátelské uskupení, ačkoliv útočící vojska nemají převahu v jaderných zbraních. **V takovém případě je pak třeba určit pro obklíčení daleko více sil a prostředků**. Požadavek vyřadit z boje nepřátelské uskupení v co nejkratší době je totiž pro úspěch obklíčení v současné době rozhodující.

* * *

Přecházíme k další otázce — **kolik času si vyžádá obklíčení a zničení operačního uskupení v soudobých podmínkách**. Všeobecně se uznává, že to bude pod-

statně kratší doba než tomu bylo ve Velké vlastenecké válce. Tak jsme se často na cvičeních setkávali s dobou několika hodin, jindy s dobou okolo 2 dnů i více. Jistě nelze přistupovat k řešení této otázky bez konkrétní situace, bez zdůvodněných operačně taktických propočtů. **Doba ničení obklíčovaného uskupení bude přímo ovlivněna počtem, mohutností i způsobem použití jaderných zbraní, uměním velitelů a štábů zjišťovat a vybírat pro ně v nepřátelské sestavě skutečně rozhodující cíle.** Doba likvidace obklíčení nepřítele bude záviset na dovednostech velitelů a vojsk předcházet nepřítele v úderech na tyto objekty jadernými i klasickými zbraněmi. Takovými objekty budou zejména prostředky jaderného napadení nepřítele, tanková uskupení, místa velení, letiště s letouny-nosiči a přesunované zálohy.

I když je nutno připustit, že obklíčované nepřátelské uskupení operačního rozsahu má v soudobých podmínkách značné možnosti rychle organizovat hodnotnou obranu s rozsáhlými překážkami na aktivních směrech a že má možnost vytvořit silné zálohy, především z tankových a obrněných vojsk, nelze tuto skutečnost přeceňovat při úvaze o potřebné době pro jeho likvidaci. Ta bude především vždy záviset na výše uvedených činitelích. Na druhé straně je však třeba častěji předvídat, že **jen zřídka budeme mít možnost ničit nepřátelské uskupení bránící se na místě.** Již Velká vlastenecká válka ukázala, že daleko složitějším problémem je obklíčení a ničení uskupení, které zůstává v pohybu, které si zachovává pevné velení a bojuje v operační součinnosti se silami vně obklíčení (tzv. „bludné kotle“). Likvidace v takovém případě se může značně prodloužit a nepříteli se může podařit vyvést i značné síly z obklíčení.

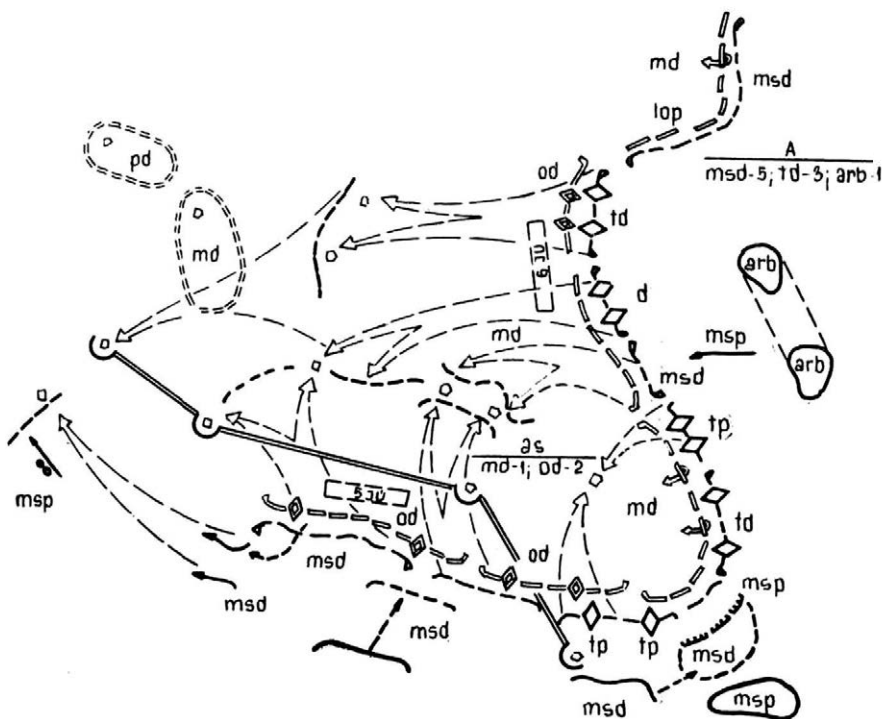
* * *

Operační cvičení ukázala mnohé příklady velmi správně aplikovaných teoretických shora uvedených zásad při obklíčování a ničení operačních uskupení nepřítele. Jedno z takových rozhodnutí ukazuje náčrt. Velitel vševojskové armády „východních“ při rozvíjení útočné operace se rozhodl zničit velmi silné protiúderné uskupení „západních“ (od-2, md-1) obklíčením při současném rozvíjení útoku na směru hlavního úderu. Ke splnění tohoto zámyslu vedl dva silné sbíhavé údery. Na severním směru dvěma tankovými svazky a šesti jadernými údery, na jižním směru dvěma motostřeleckými svazky a pěti jadernými údery. K vlastnímu ničení vydělil tři svazky. Sbíhavé údery vedl na takových směrech, které mu daly možnost dalšího rozvíjení útoku ke splnění hlavních úkolů operace. Řídící cvičení přiznal při řešení této situace „východnímu“ plný úspěch. Obklíčený nepřítel byl likvidován ve velmi krátké době. Domnívám se, že toto rozhodnutí ŘC bylo plně zdůvodněné. „Východní“ plně využil výhod, které mu poskytla vzniklá operačně taktická situace i vhodný terén. **Provedl soustředěné jaderné údery na rozhodující cíle v nepřátelské sestavě a rychlý, cílevědomý manévra k jejich bezprostřednímu využití.** Na směrech sbíhavých úderů vytvořil rozhodnou převahu v jaderných prostředcích, v silách i ostatních prostředcích. **Nepřítele současně obklíčoval a ničil.** Plně využil i vzniklé mezery na jižním směru k proniknutí jedné motostřelecké divize do hlubokého týlu nepřátelského uskupení s cílem zabránit mu v zaujetí obrany na přechodech přes řeku. Tím se však **současně zabezpečoval i na vnější frontě obklíčení proti úhroze hlubokých operačních záloh** (viz náčrt 2).

Krátce se zmíním o **obklíčení nepřítele v taktickém měřítku**. Je pravda, že náš „Polní řád“ (divize, pluk) v hlavě 1, stati 3 (Nejdůležitější zásady soudobého vševojskového boje) a obklíčení se zvláště nezmiňuje. To však neznamená, že divize nebude v součinnosti s jinými svazky (útvary) a vzdušnými výsady — a ve výjimečných případech i svými silami — obklíčovat menší taktická uskupení nebo ohniska odporu. O tom svědčí např. i jednotlivé články, zejména v hlavě 9 (čl. 255, 259, 273, 341, 346) a v hlavě 10 (čl. 417).

Na rozdíl od obklíčení v operačním měřítku, kde hlavním prostředkem ničení obklíčeného uskupení budou jaderné údery, bude zde nutno ničit taktická uskupení (např. ohniska odporu, obklíčené části odcházejícího nepřítele, nebo jiná menší nepřátelská uskupení v důležitých prostorech) převážně jen palbou klasického dělostřelectva, tanků a údery letectva. Palbu těchto prostředků bude nutno těsně sladit s údery útvarů a jednotek útočících z různých směrů. Jen výjimečně, bude-li to nutné a dovolí-li to bezpečnost vlastních vojsk, bude možno uskutečnit na obklíčeného nepřítele i jaderné údery.

Důležitým požadavkem bude, aby prvosledové svazky, zejména v pohraničním sražení, neoslabovaly při obklíčování a ničení taktických uskupení svou údernou sílu, především svého prvního sledu. Proto první sledy se nesmějí pouštět do zdoluhavých bojů s cílem obklíčit a zničit uzly odporu, nebo nepřátelská uskupení, která brání rychlému rozvíjení útoku do hloubky. Zpravidla

budou muset blokovat jen nejnutečnějšími silami a prostředky takové uzly odporu, izolované části bránícího se nepřítele nebo nepřítele, který bude bránit přechody a průsmyky přes horské a zalesněné prostory. Teprve druhé sledy a zálohy budou ničit tyto obklíčené skupiny a blokové uzly odporu, aby uvolnily zejména osy přísunu hlavními silám armády.

Z á v ě r

Nekladl jsem si za cíl zdůvodňovat anebo znovu vysvětlovat v celé šíři význam, úlohu, místo, organizaci a provádění obklíčení v soudobé operaci a boji. Domnívám se, že toto bylo již dříve dostatečně vysvětleno v našem tisku, ve vojenskovevědecké práci a v operační přípravě v minulých letech (viz např. VM č: 6/1960, 1, 2/1961, 1/1963 a další). Publikované názory a závěry plně potvrdily i mnohá cvičení a zejména nově vydaný „Polní řád“ a směrnice „zásady vedení operace“.

Máme-li dnes pro studium obklíčení dost teoretických podkladů, neznamená to však — a praxe to nejlépe dokazuje — že všechno je již s obklíčením jasné a že zejména v aplikaci teoretických zásad nedochází k mnohým nedostatkům. Proto jsem chtěl shrnout některé problémy, které podle mého názoru jsou často ještě různě chápány. Chtěl jsem přispět i k vysvětlení některých zásad, které pro obklíčení a zničení nepřátelských uskupení uvádějí naše řády a operační směrnice.